

## Poliitikot, toimittajat, politiikan tutkijat



Jos joskus olisi ollutkin merkkejä selvästä roolijaosta politiikan tekemisen, siitä tiedottamisen ja sen tutkimisen välillä, niin ainakin nykyisen mediapolitiikan aikana korttipakat ovat sekaisin. Arvovaltainen toteamus “myös toimittaja on poliitikko” toi aikanaan esiin monta puolta tästä kolmiosta. ‘Politiikan tekijät’ ja toimittajat käyvät yhtä lailla kilpailua siitä, kummalle kuuluu suurempi oikeus kansan poliittiseen edustamiseen ja kumpi saa milläkin äänellä esiintyä television julkisuudessa. Samalla tämä toteamus sisältää viitteen siitä, millä tavalla politiikan taitajat tutkivat itse toimintaansa ja sen ehtoja, eivätkä suinkaan myönnä politiikan tutkijoille avointa valtakirjaa politiikan ‘asiantuntijana’ toimimiseen. Tutkimuksen kentällä hankittu asema — vaikkapa ammattimaisen tutkijan — ei sinällään riitä yksiselitteisesti valuutaksi toisilla kentillä.

Rajariidat poliitikkojen ja toimittajien välillä ovat olleet tiedossa pitkään toistuvien ‘infokratia’-riitojen ansiosta, mutta tutkijoiden paikasta tässä kolmiossa on puhuttu vähemmän. Oman poliittisen kenttensä hallinnan näkökulmasta ymmärtää tutkijoiden vaihtoisuuden: tutkijat määrittelevät toimittajien ja poliitikkojen kiistan, me siis olemme erotuomareita, määrittelijöitä ja tyystin tämän mainitun pelin ulkopuolella. Jos taas otamme puheeksi kolmion poliitikot, toimittajat, tutkijat uhkaamme tutkijan oikeutta itse määritellä kenttensä, sysäämme tutkijan saman arveluttavan kokonaisuuden osaksi. Tutkijan pelitilanteen kannalta saattaisi siis olla mielekkäämpää rajoittua vanhaan asetelmaan ja puhua vain toisten roolista julkisuuden pelissä.

Viime syksynä järjestettiin Jyväskylässä seminaari, johon osallistui sekä tutkijoita, poliitikkoja että toimittajia. Kuvaavaa seminaarin fyysiselle alkutilanteelle oli, että kukaan ei halunnut asettua näkyviin ja toisten tarkasteltavaksi. Kun kansakoulun muinaiset kauhut, kukin halusi paikkansa takarivistä, tarkkailijana, muiden tutkijana. Kenelläkään ei ollut intoa olla se naiivi, vilpiton toimija, jota skeptisemmät ammattikunnat tarkkailisivat, ja tämän tarkkailunsa jälkeen voisivat opettaa. Jos tutkijat opettivatkin toimittajia, ryhtyivät toimittajat yhtä pontevasti opettamaan tutkijoita.

Yksi tämän kolmiodraaman ongelmista koskettaa vaalitutkimusta. Sehän on perinteisesti näyttäytynyt sekä hyvin empiirisenä (‘Meillä on takanamme vahvat tosiasiat’) että objektiivisena tutkimuksena (‘Me emme tässä tutki itseämme ja omia tekemisiamme vaan suurten äänestäjäjoukkojen tekoja’). Mutta otetaan hetkeksi todesta väittämä, jonka mukaan politiikka nykyisen mediapolitiikan aikana ‘tapahtuu’ televisiokameroiden edessä, tai paremminkin, suoraan kuvaruudussa. Unohdetaan tässä nyt se, että asioiden hallinnan (hallintopolitiikan) kannalta tärkeät asiat tapahtuvat kenties kokonaan muualla; unohdetaan myös se, että politiikka voidaan ymmärtää tyystin toisin ja nähdä sitä kokonaan muualla. Varauksista huolimatta on selvää, että televisio ei enää vain kerro politiikan tapahtumista, vaan tapahtumat televisiossa ovat jo ‘politiikan tapahtumista’. Näissä eri tilanteissa kansalainen näkee draamallisen kokonaisuuden, josta muodostuu käsitys: tätä on politiikka.

Nyt on tärkeää se, millä valtuuksilla ja millä äänivallalla kukin puhuja esiintyy tässä näytelmässä. Kuten Kauko Pietilä tärkeässä artikkelissaan viime Poliitikka-lehdessä osoitti, puhujan valtuuksista ja puheen luonteesta käydään jatkuvaa taistelua. Harvoin asiat pääsevät nousemaan ‘kysymyksiksi’ ilman että tutkijat asiantuntijoina ovat mukana. Tämä koskee erityisesti ja säännönmukaisesti vaaleja ja niistä televisiossa - ja miksi ei muissakin

meedioissa — syntyvää esitystä. Vaalien lämmittelyvaiheessa tutkijat esittävät erilaisia arvioita siitä, millaiseksi aktiivisuus tulee muodostumaan ja mitkä ryhmät käyvät äänestämässä, mitkä eivät. Tämä arviointi tapahtuu monella suulla moneen kertaan eri lähetyksissä. Lopulta vaalien jälkeen tulosten punninta ei ota sujuakseen ilman asiantuntijoita. Poliitiikan tutkija joutuu esittämään - tätä häneltä ainakin pyydetään — lausuntoja siitä, miten “tässä näyttää käyvän”, “näyttävätkö tulokset jo luotettavilta” ja “miten tällaisia tuloksia olisi oikein tulkittava, olisiko kenties verouudistus vaikuttanut vaalien tulokseen?”

On aihetta pohtia, mikä oikein on tutkijan osa näin rakennetuissa tilanteissa. Millä perusteilla voidaan puhua tutkijan tai asiantuntijan - siis jotain tilannetta arvioivan henkilön — roolista. Katsojan kannalta tilanne on sellainen, että hän voi päätellä: “Kas tätä on politiikka”. Silloin Harri Holkeri, Leif Salmén ja poliitiikan tutkija ovat saman kokonaisuuden osia, ja jokainen heistä toiminnallaan rakentaa kuvaa julkisesta politiikasta. Kommentoivan asiantuntijan rooli suhteellistuu radikaalisti ja keskeiseksi nousee osallisuus valmiiksi jäsennetyssä kokonaisuudessa. Tietenkin jokainen näistä osallistujista - Holkeri, Salmén ja poliitiikan tutkija - voi yrittää määrittää uudelleen koko tilanteen, mutta yhtä kaikki tämäkin yritys tapahtuu tilanteen sisäلتä.

Tästä voimme edetä kansalaisten äänestämiseen ja äänestämättä jättämiseen. Voi jättää äänestämästä siksi, että yhdenkään puolueen veropolitiikka ei miellytä, tai siksi, että kaikki sujuu muutenkin hyvin. Osa äänestämättä jättämisestä on kuitenkin kannanottoa siihen, mikä ‘politiikkana’ esittäytyy. Ja kuten edellä yritin osoittaa, tätä esitystä on nykyisin vaikea rakentaa ilman poliitiikan tutkijoiden osuutta asiantuntijan lausuntoineen. Näin poliitiikan tutkijat ovat osa esitystä, jonka suosiota he jälkeinpäin tutkivat. Tämä kehä ei tee heistä näyttelmän konnia tai huonoja tutkijoita, mutta se kertoo roolijaon perusteellisesta muutoksesta ja uudelleen arvioinnin tarpeesta. Korostan, että en ole tarjoilemassa tähän pulmaan mitään populistista tai romanttista tutkijan ehdottoman puhtauden turvaavaa vetäytymisvaatimusta.

Kauko Pietilä eritteli artikkelissaan eri vaiheita toimittajien ja poliitiikan tekijöiden välisestä valtataistelusta. Kysymys on muun muassa siitä, kuka pääsee, miten pääsee ja mitä pääsee esittämään suurelle katsovalle yleisölle. Tämän yhteenoton yksi puoli tulee esiin - näin väitän - tässä numerossa julkaistavassa puoluesihteerien haastatteluihin perustuvassa kirjoituksessa. Tarkoitin artikkelin (taulukossa 3.) esittämiä puoluesihteerien puheelle ominaisia erotteluja hyvän ja huonon välillä. Puoluesihteereille tärkeitä ovat erottelut: tieto/roska, tärkeys/triviaalisuus, vakavuus/henkilöityneisyys, asiat/imagot, perustavuus/pinnallisuus, olennaisuus/epäolennaisuus ja harkitsevuus/keskenäisyys. Kaikki nämä siis konkretisoivat hyvän ja huonon eroa. Jokainen esitetyistä erotteluista voidaan lukea myös siten, että tiedotusvälineiden ja toimittajien itsenäinen toiminta - joka siis ainakin potentiaalisesti asettaa rajoja puoluesihteerien hallitsemalle maailmalle - kuvautuu sujuvasti edellisillä ‘huonon’ määreillä. Julkisuuudessa esitetään paljon roskaa, triviaaleja asioita, asiat henkilöityvät, pelkät imagot hallitsevat, asiat esitetään pinnallisesti, rajoitetaan epäolennaisuuksiin ja esitetään keskenäisiä asioita, toisin kuin siinä vakavassa, olennaisia ja tärkeitä asioita hoitavassa politiikassa, jossa puoluesihteerit tuntevat olevansa kotonaan. Ainoastaan yksi erottelu eli konkretisoitavuus vastaan filosofointi vetää rajaa tutkijoiden kentän suuntaan, paikantaa siellä havaittua vierautta.

Tämä tulkinta ei tietenkään tarkoita sitä, etteivätkö puoluesihteerit kykenisi arvostamaan toimittajia, käyttämään julkisuutta hyväkseen tai ylipäättään pitämään hyviä suhteita toimittajiin ja tutkijoihin. Mutta silti puoluesihteerin erottelut ovat radikaalisti toiset kuin toimittajan, hän ei ota heti alkuun salailun ja tiedon, valheen ja totuuden, ajoissa ja liian myöhään ilmoittamisen vastakohtia, jotka taas ovat ominaisia poliittisen toimittajan puheelle.

Tätä triangelia ja sen toisistaan poikkeavia käsitteistöjä on syytä pohtia, koska politiikan tutkijat tuntevat viehtymystä tutkimisen lisäksi sekä politiikkaan (hallintoon) että julkisuudesta esiintymiseen. Poliitiikan taustavaikuttajana toimiva tutkija asettuisi siten spontaanisti tiedon, tärkeyden ja vakavuuden nimissä imagoilla ja pinnallisuudella ratsastavaa 'helppoa' julkisuutta vastaan. Tai sitten voi ryhtyä toimittajien suosimaan rooliin: laukomaan teräviä ja kaikenkattavia näkemyksiä toimittajien puolesta, mutta tutkijan arvovallalla. Tämän ongelman suhteen on aivan oikein esitetty, että tiedeyhteisö voisi jakaa risuja liian innokkaasta ja helposta asiantuntijana esiintymisestä.

Näiden rajojen pohtimisella en tähtää moralistisen tutkija-lintukodon poliisiylijohtajan virkaan. Kukaanhan ei estä tutkijaa esittelemästä poliittisia visioitaan ja oivalluksiaan vaikkapa poliittisen lehden kolumnistina: sitä on vaikea syyttää väärän rahan kauppaamiseksi. Puhe on siitä toiminnasta, joka tapahtuu asiantuntijan kaavussa, tutkijan nimellä ja tutkimuksen valtuutuksella. Meediapolitiikassa tämän toiminnan luonne on muuttunut ja muuttumassa, ilman että tutkijayhteisö olisi kovin pitkälle hionut uusiksi omaa tietoista suhtautumistaan. Mikäli itsearviointia ei ilmaannu, jatkuu kehitys luonnollisesti toisten kenttien pelisäännöillä: asiantuntemusta on se, mikä on sitä hallinnolle, tutkimusta on se, mikä voidaan räväkästi tai harkitusti - ohjelmatyypistä riippuen - esittää televisiossa. Nämä erilaisten kenttien erilaiset arvot ovat ja pysyvät, eikä kukaan näytä kutsuneen tutkijoita erotuomareiksi.

MATTI HYVÄRINEN